

V. ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО И АНТИКОРУПЦИЯ

Организираното участие на гражданското общество в антикорупционни дейности в България датира от края на 90-те години, след създаването на пилотната инициатива на гражданското общество за борба с корупцията – *Коалиция 2000*. Освен преките инициативи за борба с корупцията, българските неправителствени организации допринасят и косвено за борбата с корупцията чрез натиск върху институциите за по-голяма прозрачност и достъп до информация или чрез обжалване на конкретни решения с висок корупционен риск (най-вече по отношение на въпроси, свързани с околната среда).

Практически зад най-важните политически решения, довели до намаляване на административната корупция в последните 15 години, е бил натискът на гражданското общество първо да се приеме, че има проблем, след това да се стигне до съгласие, че най-малко един от предложените инструменти за противодействие работи, и накрая да се намери обществена подкрепа при прилагането им (въпреки вътрешното противопоставяне на прилаганите мерки). Годините 2013 – 2014 г. отбелязаха нова вълна на покачване на антикорупционните инициативи на гражданското общество, но и узряване на гражданското общество по отношение на въздействието върху резултатите от политиката. През целият едногодишен период на съществуване на 42-рото Народно събрание, българският парламент и българското правителство, активно се опитваха да разединят гражданското общество чрез избирателно преговаряне на законодателни и политически промени с лоялни неправителствени организации, докато се опитваха да дискредитират други негови представители. В крайна сметка тази политика се провали, но създаде сериозно недоверие между политиците и гражданското общество, и в рамките на самото гражданско общество.

Много НПО бяха регистрирани след протестите през февруари 2013 г. в опит да се легитимират нови лидери на гражданското общество, но повече от година след това тези организации практически вече не съществуват. Политическите битки и корупцията бяха прехвърлени и на неправителствено равнище, където някои от организациите запазиха оригиналния дух на гражданското общество, докато други просто използваха организационните форми и положителна репутация на сектора за постигане на своите нелегитимни цели. През юни 2014 г. и по време на последвалите протести се видя една нова и различна по качество вълна от активно участие на сектора на гражданското общество и се формираха нови активистки групи с висок потенциал за въздействие. Запазването на този потенциал и по-нататъшното му развитие ще бъде между основните фактори за намаляване на политическата и административната корупция в страната.

Макар че корупцията в гражданското общество е далеч от тази в държавната администрация, българското общество се интересува изключително много от отношенията между неправителствените организации и правителството. Един от най-чувствителните въпроси е вливането на държавни средства в квази-НПО, създадени и управлявани от политици и държавни служители и/или техни роднини, което може да бъде описано като **завладяване на гражданското общество от държавата**. В много от тези случаи програмите на въпросните НПО са тясно свързани с приоритетите на управляващите на местно и национално равнище, като това се получава най-често чрез финансиране от държавните институции. Подобни квази-НПО развалят възприятието на обществото относно дейността на неправителствения сектор, който бива дискредитиран и губи позицията си на бастион на антикорупцията в очите на обществото⁶⁸.

⁶⁸ Повечето от случаите на завладяване на гражданското общество са подробно разгледани в доклада на Центъра за изследване на демокрацията от 2010 г. „Гражданското общество в България: тенденции и рискове“.